

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
ЗАПОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИКО-ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ ПОЛІТИЧНИХ І ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ІМ. І.Ф. КУРАСА НАН УКРАЇНИ
СОЦІОЛОГІЧНА АСОЦІАЦІЯ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
МІЖРЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ НАЦДЕРЖСЛУЖБИ
У ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ТА ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТЯХ
КОРОЛІВСЬКИЙ КОЛЕДЖ МІСТА НЬЮ-ЙОРК
КАВКАЗЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ВРОЦЛАВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ФАКУЛЬТЕТУ СОЦІОЛОГІЇ ТА ЕКОНОМІКИ
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ КОМЕНСЬКОГО В БРАТИСЛАВІ
ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ НАУК
УНІВЕРСИТЕТУ ФІРАТ
ЦЕНТР СТРАТЕГІЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПРОЄКТУВАННЯ
СОЮЗ СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІВ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ЦЕНТР СОЦІАЛЬНОГО ПРОЄКТУВАННЯ
ОДЕСЬКЕ РЕГІОНАЛЬНЕ ВІДДІЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК
УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ НАУК
ЄВРОПЕЙСЬКА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

МАТЕРІАЛИ
XIII Міжнародної наукової конференції
«СОЦІАЛЬНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА
ПРОЄКТУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО:
ПЕРЕМОГА, МИР ТА ВІДНОВЛЕННЯ У
ПІСЛЯВОЄННІЙ УКРАЇНІ»
28 квітня 2023 року

Запоріжжя

УДК: 316.334.3:316.4

ББК: С55.373.1

М 341

Редакційна колегія:

Головний редактор – *Кудінов І.О.*, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри соціології ЗНУ.

Науковий редактор – *Лепський М.А.*, доктор філософських наук, професор, професор кафедри соціології ЗНУ.

Бірюкова Т.Ф., кандидат філософських наук, декан факультету соціології та управління ЗНУ.

Лепська Н.В., кандидат політичних наук, доцент кафедри політології.

Бутченко Т.І., доктор філософських наук, доцент, завідувач кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ.

Скворець В.О., доктор філософських наук, доцент, завідувач кафедри соціології ЗНУ.

Цокур Є.Г., доктор політичних наук, доцент, завідувач кафедри політології ЗНУ.

Технічне редагування: *Клименко А.О., Кузьміна А.О.*

**ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ТОЧНІСТЬ ВИКЛАДЕНИХ У ПУБЛІКАЦІЯХ ФАКТІВ
НЕСУТЬ АВТОРИ**

Матеріали XIII Міжнародної наукової конференції «Соціальне прогнозування та проектування майбутнього: перемога, мир та відновлення у післявоєнній Україні» (28 квітня 2023 року, м. Запоріжжя) / І.О. Кудінов (гол. ред.), М.А. Лепський (наук. ред.); ред. кол.: Т.Ф. Бірюкова, Н.В. Лепська, Т.І. Бутченко, В.О. Скворець, Є.Г. Цокур. Запоріжжя : ЦНСД, 2023. 208 с.

ISBN 978-617-8319-10-6

Збірник містить матеріали XIII Міжнародної наукової конференції «Соціальне прогнозування та проектування майбутнього: перемога, мир та відновлення у післявоєнній Україні» (28 квітня 2023 року, м. Запоріжжя). Сучасний розвиток світу, що визначений глобальними загрозами та ризиками, які суттєво впливають на світовий порядок, формують лінії розлому світоустрою та визначають тектонічні напруження між державами, блоками, коаліціями у геополітичному, військовому, економічному, соціокультурному вимірах. Основний фокус уваги на конференції спрямований на наукове обговорення російської воєнної агресії в Україні та в цілому проблематики сучасних війн в умовах радикальних змін глобальної безпеки. Учасники наукового заходу актуалізували низку гострих питань щодо сучасного соціально-політичного життя в нашій країні, реакції світового співтовариства на російську експансію, відпрацювання нових моделей медіації та миротворення в умовах трансформації світоустрою.

Вже традиційними для нашої конференції є осмислення методології соціального прогнозування та проектування, сценарних технологій визначення «неможливого» у розвитку світу та України, формування суб'єктів миру, дослідження взаємозв'язку миру та війни, державотворення та політичної модернізації, переговорів та медіації, а також наближення до перемоги.

ISBN 978-617-8319-10-6

Але профінансувати надання психологічної допомоги кожному українцю навряд чи вдасться, акценти мають бути зроблені в першу чергу на найбільш вражених та найменш захищених. Тим не менш, залишатиметься доволі великий відсоток молоді, які можуть не звертатися по таку допомогу, потребуючи її. Яким чином суспільство може реалізувати психологічну підтримку та допомогти позбутися травм, заподіяних війною та переданих від попередніх поколінь? Звичайно, що реалізувати такі можливості необхідно в декількох напрямках: по-перше, надання особистого психологічного консультування в рамках закладів освіти; по-друге, багатовекторна виховна робота, спрямована на формування та затвердження базових цінностей українського суспільства, що є стратегічно важливим для українського суспільства розвитку; по-третє, переосмислення значущості в освітньому процесі потенціалу не тільки вивчення стратегічно-важливих дисциплін – «Історії України» та української мови, але й філософії, яка має потужний психологічний терапевтичний ефект. Можливо, варто переосмислити значення викладання філософії у ЗВО і вивести її з тіні теоретизуючої академічної дисципліни «для обраних» в категорію практично-важливого знання з вираженим терапевтичним ефектом та високим потенціалом перетворення суспільства ризику на суспільство розвитку.

Позднякова-Кирбят'єва Еліна
*доктор соціологічних наук, професор,
проректор з освітнього процесу та інвестиційної діяльності,
Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія*

Мосаєв Юрій
*кандидат соціологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи,
Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія*

КОМПЛЕКСНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЯК ІНТЕГРАЛЬНИЙ ВИКЛИК УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Після відновлення української державності українському суспільству прийшлося трансформувати власні соціальні інституції, виходячи з реалій соціально-економічного розвитку країни. Саме тому в перші роки української незалежності окремі соціальні інституції пережили «стресову» трансформацію, яка негативно відбилась на осіб, що становили ключові соціальні групи, які забезпечували функціонування зазначених інституцій. Одним з таких інститутів є «Зброєні сили України» (ЗСУ).

У 80-ті роки ХХ століття за часів пізнього СРСР відбулась подія вплив якої на подальший розвиток української армії та військовослужбовців важко переоцінити. Зазначена подія це виведення радянських військ з Німеччини [1]. В рамках зазначеної події було передислоковано до України сотні тисяч елітних радянських військ з яких і почалось скорочення спочатку радянської, а згодом переросло у значне скорочення кадрового складу «Зброєних сил України». На початку 90-их років в Україні не задумувались про проблеми соціальної адаптації та реабілітації українських військових до мирного життя. Як наслідок

ми отримали десятки тисяч дезадаптованих військовослужбовців, які мали проблеми як з матеріальним забезпеченням та відсутністю житла.

І так складну ситуацію посилив вивід радянських військ з Афганістану у 1989 році [2]. Ветерани радянської військової кампанії на додаток до соціально-побутових і матеріальних проблем отримали «букет» психологічних проблем як наслідок участі у безпосередніх військових зіткненнях та боях. Зазначений стан речей був зумовлений не тільки економічною кризою та політичними трансформацією, але не в останню чергу і рівнем розвитку українського суспільства та державних органів, які просто не усвідомлювали актуальність проблеми соціальної адаптації та психологічної реабілітації діючих і колишніх військовослужбовців. Не в останню чергу це було пов'язано з тим, що українська соціальна робота та психологічна наука знаходились на початковому етапі розвитку. На нашу думку вибух злочинності, домашнього насильства, утворення нелегального ринку наркотичних речовини, поява феномену наркозалежності серед людей середнього віку, суттєве збільшення кількості залежних від алкоголю не в останню чергу можна пояснити саме тим, що значна кількість звільнених в запас без адекватної соціальної та психологічної допомоги опинились один на один зі своїми особистими проблемами на фоні кризи державності та економічної нестабільності.

На протязі багатьох років зазначені проблеми лише поглиблювались через продовження скорочення підрозділів «Зброєних сил України» і свого піку вони досягли у 2014 році з початком АТО та ООС. Вже в перші місяці українські військові пройшли горнило прямих військових зіткнень на Донбасі і це призвело до того, що ми отримали тисячі захисників України, що призвело до функціональних порушень та психологічних і психічних порушень. Як наслідок в період з 2014 по 2017 роки 560 військових вчинили суїцид [3]. Тільки вже цей факт свідчить як гостро стояла проблема реабілітації та адаптації ветеранів АТО та ООС в Україні. В цей час проблему важливості комплексної реабілітації усвідомили як державні органи так і представники громадянського суспільства. До 2022 року ми пройшли стадію актуалізації проблеми та апробації експериментальних адаптаційних і реабілітаційних програм, які здебільшого були репліками відповідних програм, що мали досвід застосування закордоном та потребували адаптації до вітчизняних умов. Все ж можна констатувати, що на момент початку повномасштабного російського військового вторгнення в Україні були створені передумови для комплексної реабілітації та соціальної адаптації діючих і колишніх військовослужбовців і ветеранів спеціальних служб.

Вже перші дні російського повномасштабного вторгнення в Україні ознаменувались великими втратами нашої держави як серед військових так і серед цивільного населення в населених пунктах на лінії фронту. Проблема комплексної реабілітації набула нового змісту. Так як сьогодні комплексної реабілітації потребують мільйони українців і це повинно стати одним з головних державних пріоритетів України в перше десятиліття повоєнного періоду.

Незважаючи на актуальність проблеми комплексної реабілітації для різних категорій українського населення, починаючи від дітей, закінчуючи людьми літнього віку, особливо актуальною ця проблема є для військовослужбовців. Невивчені уроки українського суспільства щодо реабілітації

військовослужбовців як на початку 90-их років ХХ століття та і під час АТО з ООС свідчать про те, що сьогодні ми не маємо права адекватно не відповісти на зазначений виклик. Так як від його успішності залежить майбутнє української держави. Так як військовослужбовці, що не отримують якісних послуг з реабілітації випадуть з активного життя, що призведе до їх дезадаптації та соціальної ізоляції. Зазначений процес є біполярним так як він з одного боку суттєво послаблює потенціал українського суспільства до розвитку, а з іншого загострює проблеми зі зростанням активних практик характерних для функціонування дисфункціональних соціальних інституцій.

На нашу думку комплексна реабілітація військовослужбовців повинна включати наступні компоненти: медичний, фізіотерапевтичний, соціальний, освітній та психологічний.

Захисники та захисниці України повинні отримати якісну медичну допомогу в рамках медичного компоненту. Вона повинна включати повне обстеження та диспансеризацією і оздоровленням в рамках закладів санаторно-курортної системи закладів. Зазначений компонент може передбачати протезування. Вже в рамках фізіотерапевтичного блоку військовослужбовці можуть отримати якісні послуги з фізичної реабілітації та ерготерапії, що для ефективного функціонування в рамках сучасного українського суспільства є дуже корисним та є важливим компонентом сучасної реабілітації. Соціальний блок повинен через продукування соціальних послуг надати можливість військовослужбовцям можливість адаптуватись до умов сучасного українського суспільства та мати потенціал для успішного функціонування в рамках його інституцій. Освітній компонент повинен надати можливість військовослужбовцю отримати фах, що дозволить йому реалізуватись на ринку праці з умовою можливості через механізм соціальної мобільності підвищити свій ранг в рамках суспільної ієрархії. Психологічний компонент повинен дати можливість військовослужбовцю вирішити власні психологічні проблеми та подолати психологічні травми нанесені військовими подіями на лінії зіткнення.

Здійснення повного спектру реабілітаційного комплексу військовослужбовців доцільно реалізовувати в рамках хабової системи, коли спеціалісти, що надають послуги з реабілітації знаходяться в рамках єдиного реабілітаційного простору. Моделю подібного реабілітаційного простору можна розглядати проєкт реабілітаційного хабу на базі «Хортицької національної академії».

Зважаючи на все вище перераховане вважаємо, що проблема реабілітації військовослужбовців в Україні була актуальною всі роки української незалежності. Незважаючи на історичний контекст в країні так і не було побудовано ефективної системи реабілітації військовослужбовців. Сьогодні максимально актуалізувало зазначену проблему. Тому сьогодні перед нами стоїть максимально гостро проблема розбудови системи комплексної реабілітації військовослужбовців, яку доцільно реалізовувати з використанням системи спеціалізованих реабілітаційних хабів.

Список посилань

1. Гришко О. Виведення радянських військ з Німеччини: дати початку і закінчення процесу. URL: <https://bigbro.com.ua/vivedennya-radyanskih-vijsk-z-nimechchini-dati-pochatku-i-zakinchennya-protsesu/>
2. Стожар П. Афганістан: де вхід там і вихід. URL: <https://uain.press/blogs/708856-708856>
3. Білень Я.Є., Романів О.П., Надь Б.Я. Соціально-психологічна та медична реабілітація учасників АТО. УКРАЇНА. Здоров'я нації. 2018. № 3/1 (51). С.6.

Кіндратець Олена

*доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політології,
Запорізький національний університет*

ПОЛІТИЧНІ РЕЖИМИ ТА МІЖДЕРЖАВНІ ВІЙНИ

У 1960-і увагу західних політологів знову привернула проблема миру та війни. Після Другої світової війни пройшло майже двадцять років, стільки ж існувала ООН, яка покликана була попереджати війни та їх розростання до масштабів світових війн. Однак, загрози миру зберігалися, більш того в 1962 році світ був за крок до знищення через так звану Карибську кризу. Ця криза була свідченням того, що уроки Другої світової війни не засвоєні, міждержавні конфлікти можуть виникати будь-де та будь-коли. Карибську кризу спровокували дії СРСР та США. Про те, що відбувається та яка існує загроза світу, знали американські громадяни, але нічого на момент кризи не знали про це громадяни Радянського Союзу. Це звичайна практика авторитарної держави, яка контролює ЗМІ та визначає про що інформувати населення, а про що ні, а також час повідомлення інформації про подію – відразу, як вона сталася, через певний час чи взагалі ніколи. До інформації відносяться, як до певної зброї. У цьому проявляється відмінність між демократичними та недемократичними країнами. Відмінності політичних режимів позначаються на їх взаємодії, часом приводять до конфліктів, порушення мирного співіснування.

Концепція «демократичного миру» та теорія хвиль демократії С.Хантінгтона породили сподівання, що світ, в якому буде поступово збільшуватися кількість демократичних країн, буде більш передбачуваним та мирним.

Суть концепції демократичного миру полягає в наступному – демократичні країни не воюють між собою. Це не означає, що вони не воюють взагалі. А тільки те, що вони не воюють з собі подібними, тобто з такими ж демократичними країнами, що мають схожу систему цінностей. Про це ще в XVIII ст. писав Е.Кант в роботі «До вічного миру». Вчений вважав, що громадяни республіки не погодяться почати міждержавну війну, бо це б означало звалити на себе всі нещастя війни. Оскільки в демократичних країнах від настроїв народу залежить доля влади, то скоріш за все вона теж не буде готовою на дії, які приведуть до втрати легітимності.

ЗМІСТ

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Лепський Максим

Сценарування майбутнього як визначення миру та відновлення у післявоєнній Україні3

Rusetsky Alexander, Dorokhina Olga

Black Sea Region: the phenomenon of universities in exile and their role
in post-conflict rehabilitation and creation of «security communities»9

Мінаков Михайло

До питання про онтологію цезури. Роздуми про російсько-українську війну10

Mannergren Selimovic Johanna

Transitional justice in times of war: possibilities and challenges.....19

Кривошеїн Віталій

Теорія регіональних комплексів безпеки Баррі Бузана як аналітична схема
дослідження регіоналізації21

Скворець Володимир

Соціальне управління в довоєнній та післявоєнній Україні24

Воронкова Валентина, Нікітенко Віталіна

«Суспільство ризику» як назва сучасної епохи.....28

Утюж Ірина, Спиця Наталя

Соціально-психологічні небезпеки українського суспільства та шляхи їх подолання32

Позднякова-Кирбят'єва Еліна, Мосаєв Юрій

Комплексна реабілітація військовослужбовців як інтегральний виклик українського
суспільства34

Кіндратець Олена

Політичні режими та міждержавні війни37

Чайка Ірина, Цокур Євген

Російсько-українська війна 2014-2023 років як гібридний збройний конфлікт40

Палагута Вадим

Можливості розробки нової теоретичної моделі конфліктності42